

ЗАДОРОЖНА
Віра Валеріївна
Versavi_1@ukr.net

УДК 339.166.5

ГРИГОРАШ
Тетяна Федорівна
tat.gry@mail.ru

студент, Університет митної справи та фінансів

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ:
ЙОГО СУТНІСТЬ ТА ВПЛИВ НА
РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА**

**INTELLECTUAL CAPITAL: THE
MEANING AND INFLUENCE ON THE
ITS DEVELOPMENT**

старший викладач кафедри банківського та фінансового менеджменту, Університет митної справи та фінансів

У статті досліджено сутність понятійно-категорійного апарату інтелектуального капіталу, наведено значну кількість наукових поглядів щодо даного терміну, проаналізовано роль інтелектуального капіталу, представленого персоналом підприємства, у розвитку фірми.

В статье исследована сущность интеллектуального капитала, приведено значительное количество научных взглядов по данному понятию, проанализирована роль интеллектуального капитала, представленного персоналом, в развитии фирмы.

In the article the essence of conceptual and categorical apparatus intellectual capital are a significant number of scientific views on the term and analyzes the role of intellectual capital represented by plant personnel, the development of the company.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інноваційні системи, ресурси підприємства

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, инновационные системы, ресурсы предприятия

Keywords: intellectual capital, innovation systems, enterprise resources

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні тенденції розвитку світової економіки переконливо доводять, що для економічного зростання України та утримання нею гідних конкурентних позицій на світових ринках не може бути іншого шляху, ніж формування економіки нового типу – економіки знань. У постіндустріальному суспільстві фірма вже розглядається не як підприємство, що створює певний, кінцевий продукт, а як спільність, пронизана елементами творчості. На жаль, в Україні людина досі розглядається здебільшого як трудовий ресурс, що має невисоку ціну і лише за рахунок цього може створювати конкурентні переваги. Однак відтік трудових ресурсів з України в країни із вищою ціною праці (причому відтік найактивніших у соціальному плані людей, працівників із високим рівнем кваліфікації та рівнем загального розвитку, який забезпечує здатність засвоювати нові знання) може зумовити деградацію суспільства і породити серйозні соціально-економічні проблеми. Вони можуть проявлятися, зокрема, у нездатності вітчизняних суб'єктів господарювання динамічно розвиватись і активно протистояти конкурентному тиску іноземних товаровиробників внаслідок відсутності креативності й інноваційності у підходах до організації виробництва й збуту. Ця

проблема нині все більше відчувається у машинобудівних галузях, які випускають складну технічну продукцію і можуть конкурувати із світовими товаровиробниками лише за умови забезпечення її унікальних виробничо-експлуатаційних характеристик.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

На сьогодні існує значна кількість наукових праць, присвячених сутності та впливу інтелектуальної складової на економічне зростання. Зокрема цю проблему досліджували такі зарубіжні вчені-економісти, як В. Ростоу, Д. Бел, Т. Шульц, Л. Туроу, Г. Бекер, М. Фішер, А. Тофлер, Й. Масуда, Е. Денісон, П. Друкер, Й. Шумпетер та інші.

Описуючи завдання економічного зростання, слід враховувати відомі концепції динамічного розвитку економіки та перспектив поступу людського суспільства. За Й. Шумпетером, головна внутрішня причина економічного розвитку пов'язана з творчістю людини, а новатори-підприємці - це ті, які здатні перетворювати нові ідеї в ефективні економічні рішення [1].

На думку П. Друкера, становлення та розвиток нового постіндустріального суспільства можливе за досить високого рівня добробуту населення і творчої активності сучасної інтелектуальної особистості [2].

Проте не менш важливою є необхідність підвищення ролі знань в забезпеченні високих темпів розвитку економіки України. Про це говорять нині не тільки вітчизняні науковці, а й представники владних структур. Свідченням усвідомлення важливості даної проблеми є вихід у 2007 р. колективної монографії співробітників Інституту економіки й прогнозування НАН України «Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України» [3]. Однак у ній більше акцентовано на ролі державних органів управління у розвитку інтелектуального ресурсу країни, на особливостях побудови національної інноваційної системи, на можливостях інноваційного розвитку окремих секторів економіки.

МЕТА СТАТТІ полягає у виявленні сутності інтелектуального капіталу та його ролі у розвитку підприємства за сучасних умов.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Термін «інтелектуальний капітал» в сучасній науковій літературі є одним із найуживаніших, оскільки за високої мінливості умов господарювання він визнається основним джерелом розвитку. У самому визначенні підкреслюється його економічна складова (капітал). На сьогодні інтелектуальний капітал розглядають у межах економічної теорії, але розвиток і вплив його на створення, діяльність та організацію впливу неможливо недооцінити. Тому, на нашу думку, необхідно провести аналіз і зіставлення думок різних авторів щодо терміна інтелектуальної власності (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність терміна “інтелектуальний капітал”

Автор	Визначення терміна “інтелектуальний капітал”
Бутник-Сіверський О. [4]	Це знання, які можуть бути перетворені на прибуток та оцінені, тобто це будь-які технологічні, управлінські та ринкові новинки, які можуть бути інновацією, тобто давати додатковий прибуток
Возняк Г., Бенюк Л. [5]	Це один з різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу й відтворює одночасно характерну лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку та особливості
Пожуєв В. [6]	Це засноване на зв'язках структуроване знання й здібності, які володіють потенціалом розвитку та створення вартості.
Нанівська Є. [7]	Це знання, інформація, досвід, організаційні можливості, інфо-рмацийні канали, які можна використовувати для створення багатства
Сарай Н. [8]	Це сукупність інтелектуальних ресурсів людей, підприємств та організацій (знання, уміння й творчі обдарування індивідів, їхній освітньо-кваліфікаційний рівень, об'єкти інтелектуальної власності, машинні інтелектуальні засоби, організаційні структури), які є результатом попередньої творчої діяльності людини та використовуються суб'єктами підприємництва для виконання поставлених цілей

Отже, Таким чином, на нашу думку, інтелектуальний капітал охоплює:

- знання та потенціал, спрямовані на створення нового та його впровадження;
- капітал, що складається з матеріальних і нематеріальних ресурсів, які мають свою специфіку та характеристики;
- спрямування на досягнення економічних вигід, удосконалення та впровадження інновацій в організації (на підприємстві).

Інтелектуальний капітал – це сукупність знань, потенціалу та інформації, спрямованих на створення матеріального й нематеріального капіталу з метою модернізації, вдосконалення та покращення діяльності організації (підприємства) для отримання економічних вигід.

Інтелектуальний капітал, уособлений у творчому потенціалі працівників, нині стає одним із найважливіших конкурентних переваг підприємств, регіонів і країн в цілому і це відображається у трансформації підходів до визначення їх ролі в

суспільствах з різними парадигмами економічного розвитку (табл. 2).

Отже, можна стверджувати, що інтелектуальний капітал — це знання, інформація, досвід, організаційні можливості, інформаційні канали, які можна використати для створення багатства. Інакше кажучи, це сума всього того, що знають і чим володіють.

Проте необхідно підкреслити, що ідеї носіїв специфічних ресурсів є тільки частиною інноваційного процесу. Вони принесуть відчутні плоди лише у разі їх відповідності запитам ринку та своєчасного втілення. А це потребує значних організаційних зусиль та ефективної міжфункціональної організаційної взаємодії для того, щоб можливості та здібності різних людей спрямовувати у потрібне русло. Ефективна взаємодія сприяє нарощуванню інтелектуального капіталу підприємства, а отже – збільшує його інноваційний потенціал.

**Трансформація підходів до ролі талановитих працівників
у забезпеченні конкурентних переваг компаній [9]**

Характеристики	Основні парадигми економічного розвитку		
	Матеріальні ресурси Економіка вмінь	Освіта, знання Економіка знань	Інновації, мобільність Економіка ідей
Конкурентні переваги			
Ключові чинники управління для забезпечення конкурентоздатності	Влада і контроль	Делегування повноважень	Вплив, довіра і співробітництво
Основний акцент в діяльності	Прибуток	Прибуток, працівники	Прибуток, працівники, принципи, планета
Позиціонування співробітників	Оплата праці	Головний актив	Найважливіша інвестиція
Втрата талановитих працівників	Швидко відновлюється (талант не має стратегічного значення)	Тактична проблема	Стратегічна проблема
Оцінка потенціалу і розвиток таланту	Не важливі	Залежно від намірів і цілей компанії	Здійснюється для менеджерів і співробітників шляхом формування карток творчих здібностей

ВИСНОВКИ

Враховуючи вище зазначене, можна стверджувати, що роль інтелектуального капіталу підприємства надзвичайно важлива в сучасних умовах ринку і полягає у впливі складових елементів інтелектуального капіталу на економічні результати і формуванні різноманітних економічних цінностей підприємства. Серед таких цінностей варто виділити: збільшення ринкової вартості підприємства; оптимізація змінних та постійних витрат, а також зменшення трансакційних витрат; підвищення ефективності використання усіх ресурсів підприємства; зростання продуктивності підприємства; розвиток інноваційного потенціалу; зміцнення і удосконалення конкурентних переваг підприємства. Дослідження інтелектуального капіталу – це задача пріоритетного характеру, яка є актуальною для всіх підприємств України. Досягнення стабільних конкурентних позицій на ринку можливе завдяки раціональному та ефективному управлінню інтелектуального капіталу підприємства.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1983. – 455 с.
2. Druker P. Management Challenges for 21 Century. – London. 1999. – 342p.

3. Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України / [за ред. Л.І. Федулової]. – К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2007. – 472 с.

4. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект) / О.Б. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал : науково-практичний журнал. – 2002. – № 1. – С. 16–27.

5. Возняк Г. Інтелектуальний капітал підприємств: проблеми ідентифікації та оцінки / Г. Возняк, Л. Бенюк // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2009. – Вип. 41. – С. 115–123.

6. Пожуєв В.І. Інтелектуальний капітал як стратегічний потенціал організації / В.І. Пожуєв // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – № 37. – С. 4–15.

7. Нанівська Є.В. Інтелектуальний капітал підприємств: сутність і значення у сучасних умовах / Є.В. Нанівська // Вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2011. – № 21.15. – С. 256–262.

8. Сарай Н.І. Інтелектуальний капітал підприємства як основа його конкурентоспроможності / Н.І. Сарай // Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 32. – С. 95–98.

9. Caddy, I. Intellectual capital: recognizing both assets and liabilities / I. Caddy // Journal of Intellectual Capital. – 2000. – 2, vol. 1. – R. 129–146.